

CIBERESPÈCIES

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DEL SERVEI DE PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

ÈPOCA III

JUNY 2023 NÚM. 13

G CONSELLERIA
O AGRICULTURA, PESCA
I I MEDI NATURAL
B

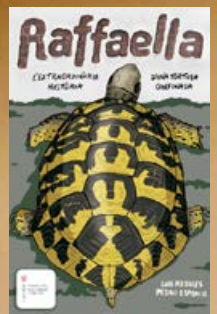

**EL DESCENS
D'ABELLEROL
A LES BALEARS:**

**UN ASSUMPTE
D'URGÈNCIA**

© Lucía Latorre, SEO/BirdLife

© CMAAT

L'ORQUÍDIA DE PRAT SEGUEIX PER BON CAMÍ •
NA RAFFAELLA VA A LES ESCOLES

ÍNDEX DE CONTINGUTS

NOTÍCIES VEGETALS

1

A Mallorca, l'orquídia de prat segueix per bon camí	1
El COFIB reprèn el projecte d'erradicació de <i>Carpobrotus edulis</i> a Formentera	3

ACTUALITAT ANIMAL

4

Medi Ambient estableix mesures de bioseguretat per evitar l'entrada d'ofidis a les Balears	4
Na Raffaella conquista les aules a Mallorca	5
Medi Ambient publica la primera 'Guia dels ocells dels boscos de les illes Balears'	6
La cria de voltor negre a Mallorca es manté en registres històrics	7
Una altra cova exclusiva per a ratapinyades a Menorca	8
Es proposen accions urgents per conservar l'abellerol a les Balears	9
La població del falcó marí es manté estable a l'arxipèlag	11
El recompte hivernal d'aus aquàtiques als espais naturals protegits de les Balears acaba amb gairebé 16.000 albiraments	12
El COFIB ha atès més de 6.500 animals a les Balears durant el 2022	13
El registre de dades de peixos rars (DAPERÀ) rep més de 50 aportacions durant el 2022	14
Alliberats al Parc Nacional de Cabrera els primers gatvaires nascuts en captivitat en el marc del projecte Petits Taurons	15

Portada: Merops apiaster (SEO/BirdLife), Anacamptis robusta (Lucía Latorre, SEO/BirdLife) i Portada còmic Raffaella (Conselleria de Medi Ambient i Territori)

Edició: Servei de Protecció d'Espècies, Govern de les Illes Balears

Portal web: especies.caib.es

Adreça: C/ del Gremi dels Corredors, 10 (polígon de Son Rossinyol), 07009 Palma

Telèfon: 971784956 – Fax: 971176967

Adreça electrònica: especies@dgcapea.caib.es

Coordinació de la publicació: Lucía Latorre (Projecte ARES-SEO/BirdLife)

Maquetació: Noemí Alonso

© Govern de les Illes Balears

Si vols rebre el Ciberespècies, envia un missatge a especies@dgcapea.caib.es amb el teu nom i adreça electrònica.

Si vols consultar els Ciberespècies anteriors, entra aquí: <http://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/ciberespecies-75778/>

NOTÍCIES VEGETALS

A MALLORCA, L'ORQUÍDIA DE PRAT SEGUEIX PER BON CAMÍ

Per *Lucía Latorre (SEO/BirdLife)*

L'orquídia de prat *Anacamptis robusta* (també coneguda com a *Orchis robusta* o *Orchis palustre* subs. *robusta*) és una orquídia esvelta que pot arribar a fer mig metre. Les seves flors carmesí-púrpura es presenten en espigues, com moltes altres orquídies, i són hermafrodites de fecundació creuada, normalment per insectes com himenòpters i mosques. La taxa de reproducció per llavor sol ser baixa perquè necessiten establir endosimbiosi amb un fong.

Una de les accions del projecte ARES II (Accions de Restauració d'Espècies Silvestres), que duu a terme SEO/BirdLife per encàrrec de la Conselleria de Medi Ambient i Territori, s'adreça al grup de les orquídies, d'entre les quals dedica una atenció especial a l'orquídia de prat. L'any 2022, s'ha fet el darrer cens d'aquesta planta a s'Albufera, que és l'únic emplaçament de les Balears on es pot trobar i que suposa un hàbitat perfecte, ja que l'orquídia sol viure en zones obertes embassades o a les voreres dels camins i tolera bé els sòls salins. A s'Albufera es troba en zones molt específiques, on es creu que cada individu floreix cada any i que no en viu més de quatre. Aquestes zones són Son Bosc i Ca n'Eixut, zones finalment incloses dins l'àmbit del parc natural, gràcies en part a l'existència d'aquestes poblacions i la insistència de molts d'ecologistes de Mallorca.

El cens es va fer la primavera del 2022, en col·laboració amb personal del Parc Natural de s'Albufera els mesos d'abril (quan les primeres flors solen aparèixer) i maig. Es varen comptar els peus florits en 32 localitats on se'n coneix presència històrica. A més a més, es varen comptar els peus d'exemplars d'un híbrid descrit el 2004 (encara que descobert el 1987) d'*A. robusta* i *Anacamptis fragrans*: *Anacamptis x albuferensis*. Aquest híbrid, més fosc i petit que l'orquídia de prat, es troba només a dues localitats.

Fotografia de l'híbrid
Anacamptis x albuferensis
a s'Albufera de Mallorca
© Luis Alberto Domínguez

Com a resultat del recompte, es varen trobar 9.744 exemplars d'*A. robusta* a s'Albufera. La distribució, com els anys anteriors, era curiosament irregular. Dels peus híbrids, se'n varen comptar 42 a Son Bosc, on és normalment més comuna. Aquest resultat implica el nombre més alt d'ençà que es va començar a recomptar. Inicialment, la quantitat va ser d'un centenar de peus, i des de 1992 ha mostrat una tendència general a l'augment. El nombre d'híbrids *Anacamptis x albuferensis* manté l'oscil·lació que presenta d'ençà que es varen començar a fer els censos.

L'evolució positiva de la població de l'orquídia de prat a Son Bosc indica una clara resposta positiva a les accions de conservació, iniciades amb la protecció d'aquesta zona i continuades amb d'altres, com les denúncies d'obres de millora de camins

sense permisos, la creació d'àrees biològiques crítiques, l'acordonament de poblacions, el desbrossament d'espècies perjudicials, els estudis sobre la biologia de l'espècie, el tancament de nous nuclis i les activitats divulgatives i formatives. No obstant això, aquestes accions han de comptar amb la col·laboració de totes les persones que visiten s'Albufera, inclosos els grups d'aficionats a les orquídiades, per assegurar un establiment robust de l'orquídia de prat, que avui dia està inclosa

en el *Llibre vermell de la flora vascular de les illes Balears* i també com a vulnerable en el Catàleg balear d'espècies amenaçades.

DALT. Camp amb *Anacamptis robusta* a s'Albufera de Mallorca.
© Pere Vicens

DALT. Exemplar de *Anacamptis robusta*.
© Lucía Latorre, SEO/BirdLife

EL COFIB REPRÈN EL PROJECTE D'ERRADICACIÓ DE *Carpobrotus edulis* A FORMENTERA

Conselleria de Medi Ambient i Territori

A final de l'any passat, el Consorci de Recuperació de Fauna de les Illes Balears (COFIB) va reprendre el projecte d'erradicació de l'espècie invasora *Carpobrotus edulis* (2021-24) que s'executa a l'illa de Formentera.

Fins ara, ja s'han retirat unes 4,9 tones d'aquesta espècie invasora d'una superfície aproximada de 2.805 m². Les principals extensions s'han retirat al penyal des Vi (921 m²), la Savina (867 m²), Cala en Baster (567 m²), platja de Tramuntana (188 m²), es Carnatge (165 m²) i platja dels Veletes (85 m²).

El pla d'erradicació té un pressupost de 141.500 euros i es finança amb fons propis del COFIB. El 2021, es va dedicar a fer la prospecció per tota l'illa de les localitzacions d'aquesta espècie, tot i que encara queden per explorar zones de difícil accés com penya-segats o illots.

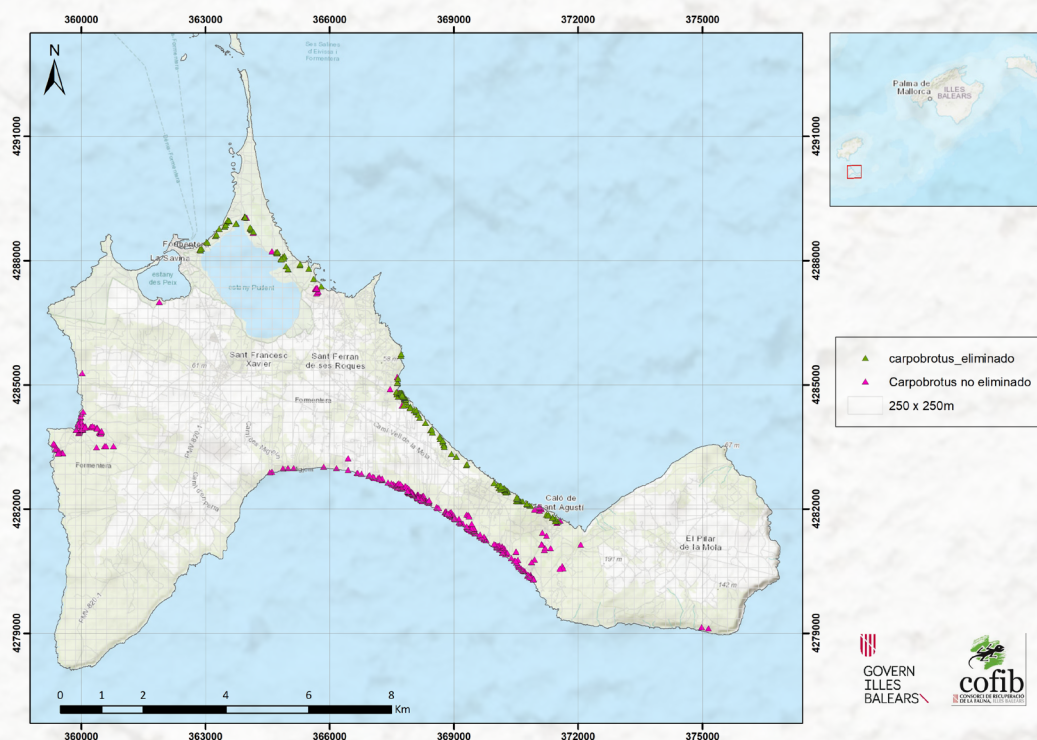
L'anomenada patata frita o bàlsam (*Carpobrotus* sp.) és originària de Sud-àfrica, però, fruit del comerç, va arribar a les illes Balears, on ràpidament va assolir un paper preponderant com a planta ornamental. Té una gran capacitat invasora i, de fet, es troba en el Catàleg espanyol d'espècies exòtiques invasores (Reial decret 630/2013). Per tant, hi ha una necessitat legal de controlar-la i, si és possible, d'erradicar-la. Sovint ocupa ecosistemes molt sensibles i d'alt valor paisatgístic i ecològic, com és el litoral, tant rocós com arenós. Cobreix per complet el substrat i ofega les espècies autòctones, que cal conservar. En definitiva, crea un

ecosistema monoespecífic. Erradicar aquesta espècie no és senzill, ja que qualsevol bocí que queda al medi ràpidament arrela i forma una nova planta.

El COFIB reprèn el projecte d'erradicació de *Carpobrotus edulis* a Formentera. © COFIB

Les espècies invasores són la principal causa de pèrdua de biodiversitat a les illes Balears, d'aquí la importància de controlar-les, sobretot a les zones d'alt valor ecològic i especialment sensibles, com les zones humides.

Superfície de *Carpobrotus edulis* eliminada fins ara en el marc del projecte d'erradicació.

© COFIB

ACTUALITAT ANIMAL

MEDI AMBIENT ESTABLEIX MESURES DE BIOSEGURETAT PER EVITAR L'ENTRADA D'OFIDIS A LES BALEARS

Conselleria de Medi Ambient i Territori

El gener de 2023, el Consell de Govern va aprovar el Decret llei de mesures extraordinàries i urgents per a la protecció de la sargantana pitiüsa (*Podarcis pityusensis*) i la sargantana balear (*Podarcis lilfordi*) i per a la prevenció i lluita contra les espècies de la família *Colubridae sensu lato*, amb l'objectiu d'establir mitjans de bioseguretat per frenar l'entrada d'ofidis a les Balears i preservar aquestes espècies endèmiques de rèptils.

D'una banda, la norma limita l'entrada d'oliveres, de garrovers i d'alzines ornamentals de més de 40 centímetres de perímetre de tronc durant els mesos en els quals es produeix la posta d'ous fins a l'eclosió de les espècies d'ofidis i el seu període d'hibernació. La resta de l'any, s'ha de demanar una autorització a la Conselleria de Medi Ambient i Territori, que només es pot concedir quan s'acrediti que s'han adoptat les mesures adequades de control i bioseguretat per evitar la introducció d'ofidis. Igualment, s'ha d'acreditar la identificació, l'origen, la data d'extracció i la traçabilitat de l'exemplar.

Per tant, l'entrada d'aquests arbres sense restriccions serà entre l'1 d'abril i el 15 de juny i entre el 15 de setembre i el 15 d'octubre. Igualment, els exemplars introduïts fora d'aquest període hauran de fer quarantena dins un recinte impermeable al pas d'ofidis.

En aquesta línia de prevenció, els vivers, altres establiments comercials o entitats i particulars que venguin, reuneixin

Serp de ferradura Hemorrhois hipocrepis, introduïda recentment a Mallorca i invasora a Eivissa. © COFIB

o distribueixin arbres ornamentals han de col·locar gàbies almenys entre l'1 d'abril i el 30 d'octubre.

D'altra banda, s'han inclòs la sargantana pitiüsa (*Podarcis pityusensis*) i la sargantana balear (*Podarcis lilfordi*) en el Catàleg balear d'espècies amenaçades i d'especial protecció, en la classificació de vulnerables.

El 2022, l'impost de turisme sostenible (ITS) va finançar la col·locació de 1.246 gàbies a l'illa d'Eivissa. A Formentera, se'n varen col·locar 394. En total, es varen instal·lar 1.640 gàbies a les Pitiüses. A Eivissa, el 2022 es varen capturar 2.710 serps, més del doble que l'any anterior, i a Formentera 664. En total, s'han capturat 2.834 exemplars a les Pitiüses, 11.648 des del 2016 (7.411 a Eivissa i 4.237 a Formentera).

El Decret llei ja està en vigor, després de concedir un període perquè els vivers i altres establiments o particulars poguessin adaptar-s'hi. Pròximament, es repartiran tríptics als vivers i a particulars amb tota la informació pràctica d'aquesta nova normativa.

Podarcis pityusensis a l'illa de Conillera, Eivissa.

© Conselleria de Medi Ambient i Territori

NA RAFFAELLA CONQUISTA LES AULES A MALLORCA

Per Lucia Latorre (SEO/BirdLife)

Na Raffaella, a més de ser la gloriosa diva de la cançó i artista italiana, és també una tortuga mediterrània que va ser alliberada després que la seva família s'adonàs que la tenien sotmesa a un confinament. Això és el que ens conta el còmic *Raffaella, l'extraordinària història d'una tortuga confinada*, amb il·lustracions de Luis Resines, *Resi*, i guió de Pedro Esparcia.

A més, na Raffaella acompanya el personal de SEO/BirdLife que fa tallers i xerrades a les escoles de Mallorca i Menorca (programats durant el 2023 i 2024) sobre la tinença de tortugues terrestres a casa, com a part de l'acció dedicada als rèptils dins el projecte ARES II (Accions de Recuperaçió d'Espècies Silvestres, finançat pel Servei de Protecció d'Espècies de la Conselleria de Medi Ambient i Terriori).

Des de l'inici d'aquestes sessions, l'alumnat de 5è i 6è de primària d'aquestes escoles és involucrat en debats sobre els costums, l'alimentació, l'hàbitat i especialment les conseqüències de tenir tortugues terrestres a les cases. Després d'aquest debat i de passar-los una enquesta anònima per recollir dades sobre aquest costum (malauradament considerat com una tradició), se'ls dona informació sobre les dues espècies que tenim a les Balears: la tortuga mediterrània (en perill d'extinció a escala estatal i mundial i en règim de protecció especial a les Balears) i la tortuga mora (vulnerable a les Balears i a Espanya, i en perill al món). Les qüestions sobre biologia, distribució, diferències, costums i necessitats d'aquests animals que sorgeixen en els debats són aclarides pel personal; sobretot es tracten les conseqüències de mantenir-les a les cases, tant per a l'animal com per a les persones en l'aspecte legal.

Fins ara, s'han fet tallers a vint escoles, i s'espera arribar a les cinquanta. La resposta està sent molt positiva, fins i tot s'hi parla de qüestions *adultes*, com és el fet que la tinença de tortugues a casa és avui un delict. Els alumnes comprenen que és un procés que s'adapta a una llei més estricta i es mostren amb moltes ganes de participar en la solució, que és avisar el COFIB o dur-hi les tortugues. La rebuda és tan favorable que hi ha una escola en la qual s'està organitzant una obra de teatre inspirada en la història de na Raffaella per representar a la resta de les

DAIT. Xerrada de presentació del còmic *Raffaella l'extraordinària història d'una tortuga confinada* al CEIP Costa i Llobera de Pòrtol, Mallorca. © SEO/BirdLife

BAIX. Còmic *Raffaella l'extraordinària història d'una tortuga confinada*. © CMAi, SEO/BirdLife

classes i en una altra organitzaran una activitat col·lectiva d'entrega de tortugues al COFIB. Sense dubte, aquesta iniciativa serà una manera més que eficient de conscienciar els més petits de la necessitat de protegir-les i a la vegada de dur la informació a ca seva.

VOLEU QUE ANEM A FER EL TALLER DE NA RAFFAELLA A LA VOSTRA ESCOLA?

CONTACTAU AMB LLATORRE@SEO.ORG

DU LA TEVA TORTUGA AL COFIB:

653574145

TORNAR A L'ÍNDEX

MEDI AMBIENT PUBLICA LA PRIMERA 'GUIA DELS OCELLS DELS BOSCOS DE LES ILLES BALEARS'

Conselleria de Medi Ambient i Territori

D'ESQUERRA A DRETA: Llorenç Mas (director general d'Espais Naturals i Biodiversitat), Mar Casas (autora dels textos), Jordi Muntaner (coordinador de la guia - SEO/BirdLife), Miquel Mir (conseller de Medi Ambient i Territori) i Oriol Domènech (tècnic del servei de Gestió Forestal).

© Conselleria de Medi Ambient i Territori

El Servei de Gestió Forestal de la Conselleria de Medi Ambient i Territori ha publicat una nova entrega de la col·lecció de la Guia dels Boscos de les illes Balears, aquesta vegada dedicada als ocells.

La guia és un document que recull informació bàsica sobre els ocells que habiten els boscos de les nostres illes. Aquesta edició pretén ser una eina per a la població escolar, però també per al públic en general que hi estigui interessat.

Els ocells són el grup d'animals més divers que existeix entre els vertebrats terrestres; només a les Balears n'hi ha 370 espècies diferents. Constitueixen una part essencial dels ecosistemes pel seu paper com a dispersors de llavors, de pol·linització, control d'insectes i perquè serveixen d'aliment a altres animals. La publicació està estructurada en tres parts. El primer apartat està dedicat al paper que desenvolupen les aus en els espais forestals i les relacions de les aus amb la resta d'organismes, ja sigui del regne vegetal com animal.

El segon apartat se centra en els conceptes bàsics sobre els ocells i com identificar-los. El tercer apartat recull les aus que es troben als boscos de les illes Balears. Tot això es complementa amb una proposta d'activitats per afermar coneixements.

Ferrerico blau *Parus caeruleus*. © SEO/BirdLife

L'edició d'aquest material ha comptat amb la col·laboració de SEO/BirdLife, que ha aportat les fotografies que il·lustren la guia.

Actualment, s'han imprès mil exemplars, que seran distribuïts a centres educatius, grups de joves i persones interessades en la temàtica que participen activament en les activitats de Xarxa Forestal.

Aquesta guia i la resta de materials que formen part de la col·lecció «El bosc: un recurs disponible» estan disponibles al web de Xarxa Forestal.

<https://xarxaforestal.org>

LA CRIA DE VOLTOR NEGRE A MALLORCA ES MANTÉ EN REGISTRES HISTÒRICS

Conselleria de Medi Ambient i Territori

El 2022, la cria de voltor negre va acabar amb un total de 33 polls reeixits de les 41 parelles que es varen censar al Paratge Natural de la Serra de Tramuntana. Aquests exemplars joves comencen a emprendre el vol durant el mes de setembre, uns quatre mesos més tard d'haver nascut.

El nombre de polls és similar al del 2019, quan se n'assolí el màxim (34) d'ençà que s'inicià el recompte per primera vegada, arran de la posada en marxa del pla de recuperació l'any 1982, en què se'n xifraren 20 exemplars i se'n confirmava el risc d'extinció. Des de llavors, l'evolució ha estat positiva, tenint en compte que entre el 1980 i el 1985 s'identificaren cinc nius i no s'arribava als dos polls volats per any.

Pel que fa al voltor lleonat, es varen comptar 21 polls, sis dels quals varen néixer a la nova zona de cria detectada a l'estiu, més cap a l'interior de Mallorca. L'establiment d'una nova zona de nidificació podria ser la causa que hi hagi sis polls més respecte de l'any anterior, quan es comptaren 24 colles que suraren 15 polls. Aquesta xifra va ser similar a la que es registrà els cinc anys anteriors.

Aquest va ser el resultat del recompte que varen fer els agents de Medi Ambient per al Servei de Protecció d'Espècies dins l'àmbit del seguiment previst en el Pla Terras de Recuperació, Conservació i Seguiment dels Rapinyaires Diürns de les Illes Balears. A més, entre les actuacions del Projecte

Poll de voltor negre al seu niu a Mallorca.

© Ferrán Miranda/Joan Balaguer

ARES II (Actuacions de Recuperació d'Espècies Silvestres) s'han marcat dos polls de voltor negre amb emissors GPS per conèixer-ne millor la biologia i els moviments per l'illa a la recerca de menjar i dispersió, informació que pot ser cabdal, per exemple, en qüestions de seguretat aèria.

Les dades del 2022 varen constatar el manteniment de les dues poblacions. Cal tenir en compte, però, que aquesta espècie pon un sol ou a l'any i que les molèsties a les zones de cria poden fer fracassar la posta. Per això, és important respectar els camins i les restriccions de pas als espais naturals.

A més, el darrer cens de la població total de voltor negre, de l'octubre de 2021, comptabilitzà 332 exemplars, el triple que deu anys enre, quan se'n censaren 123.

Actualment, el voltor negre està fora de perill crític gràcies al programa de recuperació iniciat fa quaranta anys. En aquests moments, figura com a vulnerable en el Catàleg balear d'espècies amenaçades i l'objectiu és mantenir l'espècie fins a assolir-ne un nivell demogràfic adequat.

Adult de voltor negre.

© SEO/BirdLife

UNA ALTRA COVA EXCLUSIVA PER A RATAPINYADES A MENORCA

Per *Lucía Latorre (SEO/BirdLife)*

El projecte ARES II (Accions de Recuperació d'Espècies Silvestres), que du a terme Seo/Birdlife amb el Servei de Protecció d'Espècies de la Conselleria de Medi Ambient i Territori, inclou una acció dedicada íntegrament a la conservació de quiròpters que segueix les recomanacions extretes del Pla Balcells.

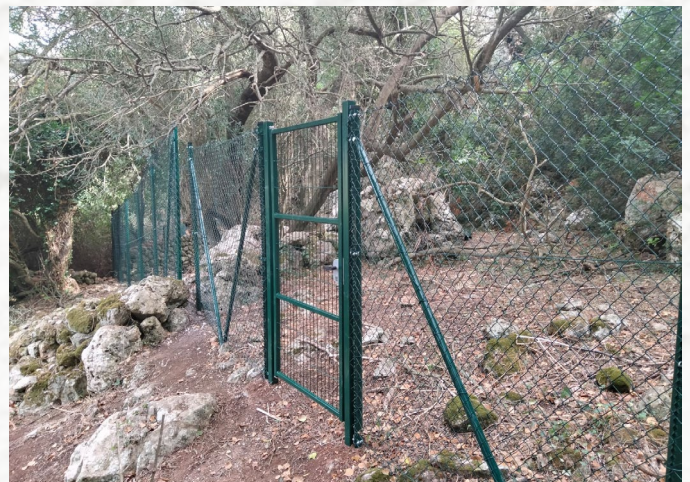

Miniopterus schreibersii. © Lukáš Jurek

El 2022, el grup IRBI (Iniciativa de Reserva para la Biodiversitat de les Illes Balears) s'ha encarregat de fer les visites a coves amb testimonis de ratapinyades per continuar el control anual d'aquestes poblacions. Altres institucions, com el Consell Insular de Menorca (CIME), fa controls a altres coves. A més a més, al setembre, s'ha instal·lat un nou tancament en una cova crucial per a quiròpters a les Balears: la cova d'en Curt, a Ferreries (Menorca), on el CIME en controla la població. Aquest és el refugi més important per a les colònies d'hibernació de *Miniopterus schreibersii* a les Balears, que està inclòs en la categoria d'espècie vulnerable a escala estatal. L'hivern de 2022 se'n varen comptar 493 exemplars. A més a més, la cova també està ocupada per altres espècies, com el *Myotis emarginatus* (també vulnerable i amb 6 exemplars el 2022) i el *Myotis capaccinii* (en perill d'extinció i amb 8 exemplars).

Encara que la cova d'en Curt no és una gruta gaire freqüentada per espeleòlegs, a vegades hi ha visites durant el període d'hibernació que causen molèsties serioses als

animals. Per tot això, des de fa uns anys, integrants del SECEMU (Associació Espanyola per a la Conservació i l'Estudi de Ratapinyades) i l'IRBI reivindicaven la necessitat imperiosa de tancar aquesta cavitat. Durant el desenvolupament del projecte ARES I (2017-2020), es va plantejar un tancament perimetral a pocs metres de l'entrada de la cova, però finalment es va optar per col·locar el tancament al perímetre del bosc. Aquesta decisió es va prendre per causar menys impacte visual i per evitar que una possible crescuda del torrent contigu provocàs desperfectes al tancament. Després d'aconseguir el consentiment de la propietat de la finca, va ser necessari desbrossar vegetació i aprofitar així més superfície. El tancament té dos metres d'alçada i una porta d'accés tancada al públic general.

Tancament de la Cova den Curt. © David García, IRBI

Aquesta acció suposa continuar una sèrie de tancaments fets en coves en els darrers anys. El 2020, es va tancar la cova Murada (Ciutadella, Menorca) i des d'aquell moment la colònia d'una altra espècie, el *Rhinolophus ferrumequinum* (en perill d'extinció a escala estatal), que havia patit molèsties severes durant anys, ha anat mostrant indicis de recuperació clars. Altres coves tancades són sa Guitarreta (Llucmajor, Mallorca) i la cova de ses Ratapinyades (Inca). En aquest cas cal destacar les males pràctiques d'alguns espeleòlegs, que s'hi han endinsat sense autorització; fins i tot s'han trobat destrosses als tancaments. S'han proposat noves coves per ser tancades en el futur amb la finalitat de continuar preservant les poblacions de ratapinyades a les Balears, com la cova des Regals a Eivissa.

ES PROPOSEN ACCIONS URGENTS PER CONSERVAR L'ABELLEROL A LES BALEARS

Per Lucía Latorre (SEO/BirdLife)

El 2022, tres equips es varen coordinar per determinar l'estat de l'abellerol (*Merops apiaster*) a les illes Balears com a part del projecte ARES II, que executa SEO/BirdLife i finança el Servei de Protecció d'Espècies de la Conselleria de Medi Ambient i Territori. Aquesta au pintoresca, amb colors vibrants i cant gargotejant, s'assenta a les illes a mitjan abril per criar, cosa que sol fer en talussos d'arena o parets verticals de consistència arenosa gratant una galeria de 50 a 200 cm de profunditat.

SEO/BirdLife va ser l'entitat encarregada de fer el cens de l'abellerol a Mallorca; el GEN-GOB, a Eivissa, i el naturalista Javier Méndez, a Menorca. De final d'abril a juliol, es varen localitzar i revisar dotze zones de nidificació a Mallorca, les úniques on se n'havia detectat als darrers anys, seguint recomanacions d'experts com Jaume Adrover. A Eivissa, un gran nombre de voluntaris i voluntàries varen dedicar els seus esforços a fer el monitoratge de cinquanta-cinc zones, que incloïen tant zones històriques com nius trobats de nou. A Menorca es varen visitar trenta-sis localitats després de diferents feines de recerca i localització.

Els resultats no varen ser gaire encoratjadors. Menorca va ser l'illa amb més presència d'abellerols, amb 148 parelles en 14

colònies; a Eivissa només es varen detectar quatre punts de nidificació, la major part amb només una parella. A Mallorca no es va detectar cap niu a totes les zones revisades, encara que es varen sentir renous a altres zones que semblaven de parelles en nius. Aquesta minva tan marcada no suposa una sorpresa, encara que això no fa que no sigui preocupant. Es té constància que l'abellerol ha criat a les quatre illes balears principals, però des del 2010 se'n va observant un declivi important a Mallorca i a les Pitiüses, i se'n manté una presència rellevant només a Menorca. Així i tot, els resultats a Menorca també resulten descoratjadors, amb un descens del 54,73 % des del 2013. És per aquesta tendència general que els anys anteriors ja es va qualificar l'espècie com a gairebé amenaçada.

Aquestes circumstàncies fan que hi hagi una preocupació generalitzada per l'estat de les poblacions d'abellerol a les Balears. Són encara més rellevants els dubtes sobre les causes d'aquest decreixement, ja que es veu una tendència concordant amb la península Ibèrica.

DALT. Abellerols *Merops apiaster*.

© SEO/BirdLife

Després de consultes amb naturalistes i experts que coneixen bé l'espècie a totes les illes, es varen enumerar distintes teories per justificar aquest declivi, com ara el resultat d'una fluctuació natural de la població, el rècord de temperatures el 2022 (que pot ser que hagi fet que l'abellerol triï llocs cada vegada més frescs per nidificar i que pugi a zones molt al nord, ja que es va trobar en zones del nord de França, on mai no s'havia detectat), el possible efecte indirecte de l'ús abusiu d'insecticides i plaguicides i la destrucció de l'hàbitat.

Com a complement i amb aquestes premisses, s'han determinat accions urgents de conservació de l'abellerol, com fer un estudi ornitològic general per determinar la causa o les

causes de la disminució d'exemplars, revisar la catalogació de l'espècie a les Balears, intensificar la lluita contra els insecticides, continuar els censos anuals, protegir les zones de nidificació històriques, prohibir l'extracció d'àrids a les colònies, conservar de manera estricta tots els sistemes dunars de les illes, crear talussos en zones històriques i dur a terme accions de conscienciació i divulgació.

Forats de niu d'abellerol abandonats en talús d'arena a Mallorca.

© Lucía Latorre, SEO/BirdLife

LA POBLACIÓ DEL FALCÓ MARÍ ES MANTÉ ESTABLE A L'ARXIPÈLAG

Conselleria de Medi Ambient i Territori

El mes de gener de 2023, el Servei de Protecció d'Espècies va acabar el recompte de falcó marí a les principals zones de nidificació de l'arxipèlag balear. Aquest ha estat el primer recompte complet després de deu anys sense censos. Els resultats posen de manifest el manteniment de les poblacions al llarg dels anys, ja que els canvis observats es deuen a les fluctuacions habituals de les poblacions.

A la serra de Tramuntana, es varen observar 432 individus, la qual cosa suposa un 23 % menys respecte al darrer cens (2012), en què es varen observar 564 falcons. Tot i que suposa un declivi del 13 % comparat amb la mitjana dels censos anteriors, fets entre el 2002 i el 2012, els experts indiquen que aquesta davallada es deu a fluctuacions normals de l'espècie i no l'atribueixen a un empitjorament de la població.

La segona zona amb més exemplars comptats ha estat l'illa de Tagomago, amb 141 exemplars, seguida des Vedrà i es Vedranell, amb 112 exemplars. As Amunts s'han observat 68 falcons. Pel que fa a aquestes dues darreres poblacions, es manté una tendència estable respecte als anys 2004 i 2014.

Respecte as Vedrà i es Vedranell, s'observa una tendència negativa que pot estar més associada a una complicació en la detecció d'exemplars per l'orografia del lloc que no a una davallada de població. La mitjana fins ara en aquest indret

ha estat de 399 exemplars. Les colònies d'Eivissa representen un punt molt important, ja que, tot i que no sumen el mateix nombre d'exemplars que a la serra de Tramuntana, es reparteixen en una zona menys extensa i, per tant, amb més densitat per metre quadrat.

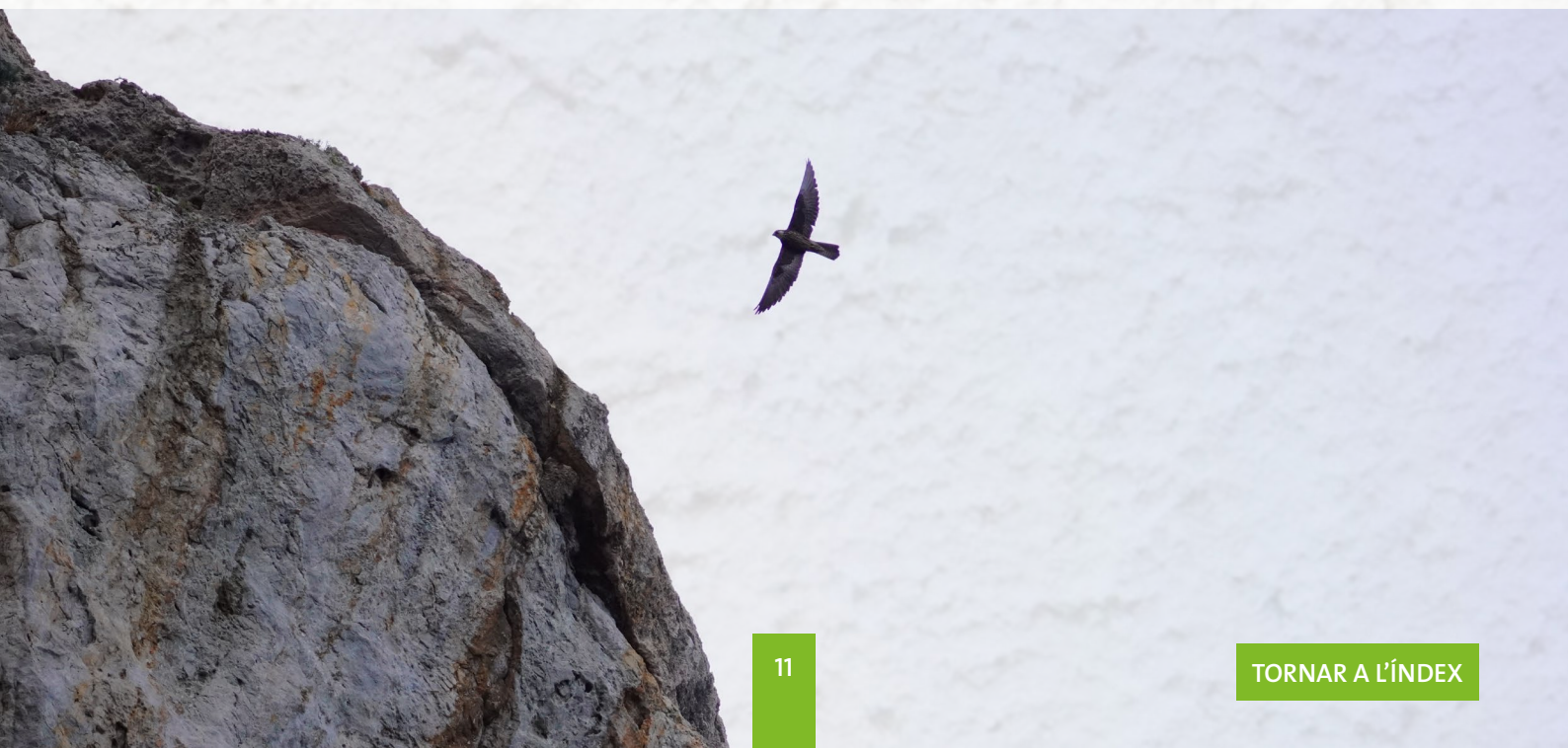
Al Parc Nacional Maritimoterrestre de l'Arxipèlag de Cabrera s'han observat onze petites colònies de falcons marins, amb un total de 72 exemplars. Això representa una disminució d'un 32 % respecte al cens que es va fer el 2014, amb 106 exemplars.

Al Parc Natural de sa Dragonera s'han censat 63 individus, un 28 % per sota de la mitjana dels darrers vint anys, de 88 exemplars.

Les illes Balears són zona de cria i alimentació per a aquesta espècie protegida migratòria des que arriba a la primavera, des de Madagascar, fins a la tardor, quan parteix amb la migració post-nupcial. La nidificació coincideix amb el moment en què hi ha més concentració de petits passeriformes migradors, dels quals s'alimenten.

Falcó marí Falco eleonora.

© Conselleria de Medi Ambient i Territori

EL RECOMpte HIVERNAL D'AUS AQUÀTIQUES ALS ESPAIS NATURALS PROTEGITS DE LES BALEARS ACABA AMB GAIREBÉ 16.000 ALBIRAMENTS

Conselleria de Medi Ambient i Territori

A les zones humides dels diferents espais naturals protegits de les illes Balears passen l'hivern 15.803 exemplars de més d'una seixantena d'espècies diferents. Aquest és el resultat del recompte que es fa anualment el mes de gener en què participen, a banda del personal dels espais naturals, ornitòlegs i persones voluntàries.

A les albuferes del nord de Mallorca hi passen l'hivern 11.134 aus aquàtiques de 62 espècies diferents. La majoria (8.976) han estat localitzades al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca. A la Reserva Natural de s'Albufereta se n'han vist 1.793, a Maristany 168 i a l'estany des Ponts, 197.

Enguany, les espècies que més davallen quant a observacions són les fotges (*Fulica atra*), els collblaus (*Anas platyrhynchos*), els moretons (gènere *Aythya*) i la juia (*Vanellus vanellus*). En canvi, les espècies les observacions de les quals augmenten són els flamencs (*Phoenicopterus ruber*), els becs d'alena (*Recurvirostra avosetta*), els picaplatges camanegre (*Charadrius alexandrinus*) i les ànneres blanques (*Tadorna tadorna*).

Al Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera s'han censat 1.900 aus de 35 espècies diferents, 1.604 de les quals s'han observat a Eivissa i 296 a Formentera. L'espècie més nombrosa a Eivissa és el flamenc (*Phoenicopterus ruber*): se n'han comptat 565 (550 a Eivissa i 15 a Formentera), seguit pel fuell (*Pluvialis apricaria*) amb 279 exemplars (147 a Eivissa i 132 a Formentera) i l'ànnera blanca (*Tadorna tadorna*) amb 250 individus (184 a Eivissa i 66 a Formentera). A Formentera destaca el picaplatges camanegre (*Charadrius alexandrinus*), amb 113 exemplars (a Eivissa han estat 64) i la cabussonera (*Podiceps nigricollis*) amb 130 exemplars (a Eivissa se n'han observat 20). El cens d'Eivissa i Formentera està coordinat pel Servei d'Agents de Medi Ambient i hi participen ornitòlegs i naturalistes del GEN-GOB, així com altres voluntaris.

Al Parc Natural es Trenc-Salobrar de Campos s'han observat 2.740 exemplars de 38 espècies diferents. Els censos s'han fet al salobrar de Campos, les salines de s'Avall, la platja des Trenc i l'illot de na Llargà. Les espècies més abundants han estat els fuells, amb 860 exemplars; els flamencs, amb 319 exemplars, i els picaplatges camanegre, amb 235 exemplars. Per davall els segueixen l'ànnera blanca, el corriol variant, la juia, el corriol menut (*Calidris minuta*), el collverd (*Anas platyrhynchos*) i el bec d'alena.

Destaca el nombre d'exemplars de fuells a l'illot de na Llargà, on se n'han comptabilitzat fins a 470. El fuell és una au hivernant que es comporta de manera gregària en grups

Ornitòlegs i ornitòlegs participant al cens d'hivernants.

© CMAiT

Fuell *Pluvialis apricaria* amb plomatge d'hivern.

© CMAiT

que poden ser molt nombrosos. Els comptatges a l'illot de na Llargà confirmen la importància dels illots per a les espècies d'aus marines, on troben un lloc adient per descansar i reproduir-se.

Al Parc de Mondragó s'han observat 29 aus d'11 espècies diferents. Les més vistes han estat la cetla rossa (*Anas creca*) amb 7 individus, els collblaus (*Anas platyrhynchos*) amb 5 exemplars, les gallinetes d'aigua (*Gallinula chloropus*) amb 4 exemplars, seguides de la xivitona (*Actitis hypoleucos*), el xàtxero cendrós (*Motacilla cinerea*), el cegall (*Gallinago gallinago*), l'agró blanc (*Casmerodius albus*), l'arner (*Alcedo atthis*), la fotja (*Fulica atra*), el corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*) i el setmesó (*Tachybaptus ruficollis*).

EL COFIB HA ATÈS MÉS DE 6.500 ANIMALS A LES BALEARS DURANT EL 2022

Conselleria de Medi Ambient i Territori

El 2022, el COFIB ha atès un total de 6.577 animals als seus centres. Per illes, a Mallorca s'han atès 4.916 exemplars, 4.583 dels quals eren silvestres i 333 exòtics. En el cas de Menorca, han estat 1.364 animals, 1.319 de silvestres i la resta exòtics. Pel que fa a Eivissa, s'han atès 297 exemplars, 285 de silvestres i 12 d'exòtics.

L'au amb més nombre d'entrades ha estat la falzia a Mallorca i Menorca i el xoriguer a Eivissa. Pel que fa als mamífers, a tots tres llocs l'entrada majoritària ha estat d'ericons (*Aterix algirus*); pel que fa als rèptils, dels que més n'han arribat han estat la tortuga mediterrània (*Testudo hermanni*) a Mallorca i Menorca.

Així mateix, a Mallorca han entrat 47 exemplars d'espècies en perill d'extinció: 40 milanes (*Milvus milvus*), 6 àguiles coabarrades (*Aquila fasciata*) i un virot petit (*Puffinus mauritanicus*). Quant a espècies vulnerables, se n'han atès 58 exemplars, majoritàriament tortugues mores (321), 28 virots grossos (*Calonectris diomedea*), 15 gavines roges (*Ichthyophaga audouinii*), 9 corbs marins (*Phalacrocorax aristotelis*), 3 àguiles peixateres (*Pandion haliaetus*), dos voltors (*Aegypius monachus*) i una coa-roja (*Phoenicurus phoenicurus*).

En el cas de Menorca, s'han comptabilitzat vint entrades d'espècies en perill d'extinció, que corresponen a 16 exemplars de milana i 4 de virot petit. De vulnerables, n'han entrat 24; destaquen el corb marí (9), el virot gros (6) i la gavina roja (5). També s'han rebut dos exemplars de miloca (*Neophron percnopterus*), un d'àguila peixatera i un altre d'abellerol (*Merops apiaster*).

A Eivissa, ha entrat un exemplar de virot petit, així com 14 exemplars d'espècies vulnerables: 13 gavines roges i un corb marí.

DALT. Milana *Milvus milvus* alliberada després d'haver-se recuperat al COFIB. © SPE

EL REGISTRE DE DADES DE PEIXOS RARS (DAPERA) REP MÉS DE 50 APORTACIONS DURANT EL 2022

Conselleria de Medi Ambient i Territori

La base de dades que recull observacions de peixos rars a les Illes Balears (DAPERA), que gestiona el Servei de Protecció d'Especies de la Conselleria de Medi Ambient i Territori conjuntament amb el Servei de Recursos Marins de la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació, ha registrat 53 aportacions de 19 espècies diferents durant el 2022.

El 2021, l'espècie més citada ha estat el lloro verd (*Sparisoma cretense*), amb 9 comunicacions, una espècie molt freqüent a les Canàries que s'està observant cada vegada més a l'arxipèlag, possiblement a causa de l'escalfament de la mar. També s'han registrat vuit cites de mantellina (*Gymnura altavela*), espècie poc freqüent i rara al litoral balear, però que sembla en expansió.

De les espècies registrades al DAPERA, un 53 % correspon a espècies amenaçades, mentre que un 47 % correspon a espècies novingudes. Per illes, la majoria dels registres provenen de Mallorca, amb 40 cites, seguida per Menorca amb 10, Formentera amb 2 observacions i Cabrera amb 1. Durant el 2022 no s'ha comptabilitzat cap cita d'Eivissa.

Bona part dels registres del DAPERA provenen de la pesca professional, amb 20 cites, seguida del busseig recreatiu amb 18, del busseig professional amb 6 i del busseig per apnea/natació amb 5.

El DAPERA es va crear arran de la publicació del *Llibre vermell dels peixos de les illes Balears* (2015), que indicava la necessitat de recopilar i conservar registres d'espècies poc freqüents a les aigües de l'arxipèlag. Des del 2015, s'han recollit 259 cites corresponents a 54 espècies, que, posteriorment, han estat verificades per tècnics del Servei Protecció d'Especies i del Servei de Recursos Marins.

L'objectiu és millorar la informació disponible, principalment de peixos sense interès comercial, alguns dels quals estan amenaçats. També es pretén obtenir dades d'espècies noves a la Mediterrània, com les que arriben des de la mar Roja a causa de l'obertura del canal de Suez, conegudes com lessepsianes, o les que arriben de l'Atlàntic per altres motius, com l'increment del trànsit marítim o el canvi climàtic.

Les persones interessades en aquest tema poden comunicar les seves observacions directament a través del formulari que hi ha disponible al web del Servei de Protecció d'espècies:

<http://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/dapera/>

S'hi demanen les dades de contacte; informació sobre l'observació (espècie, pes, longitud) i la localitat (coordenades, profunditat, etc.), i també una imatge per validar la dada.

DAIT. Conill de rata *Sphoeroides pachygaster* en aigües balears.

© J. Mercant

BAIX. Mantellina *Gymnura altavela* en aigües balears.

© F. Garfella

ALLIBERATS AL PARC NACIONAL DE CABRERA ELS PRIMERS GATVAIRES NASCUTS EN CAPTIVITAT EN EL MARC DEL PROJECTE PETITS TAURONS

Conselleria de Medi Ambient i Territori

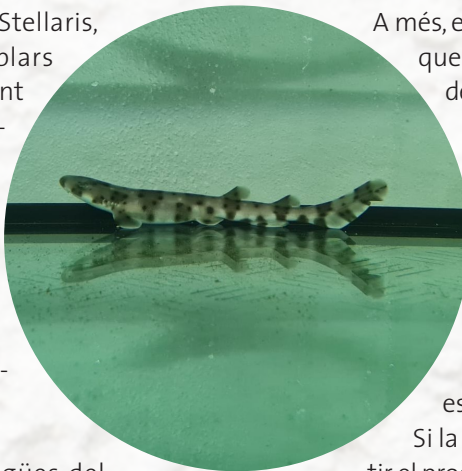
La Conselleria de Medi Ambient i Territori i la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació, juntament amb les entitats Save the Med, Palma Aquàrium, Sharkmed, Mallorca Preservation Fund, Marilles i Iniciativa Petites Illes Mediterrànies (PIM), continuen desenvolupant el projecte Petits Taurons, iniciat fa dos anys.

La primera actuació, anomenada Acció Stellaris, s'ha centrat en la recuperació d'exemplars adults de gatvaires pescats accidentalment per cuidar-los en captivitat i, posteriorment, alliberar-los al medi natural per incrementar-ne la població. Des que es va iniciar el projecte, han nascut 155 exemplars de gatvaire en centres de cria controlats, com ara els aquaris del Parc Nacional de Cabrera i les instal·lacions de Palma Aquàrium i del Laboratori d'Investigacions Marines i Aqüicultura (LIMIA).

Ja s'han alliberat setze gatvaires en aigües del Parc Nacional de Cabrera una vegada que han assolit un pes d'uns 800 grams i una mida aproximada de 75 centímetres. Els exemplars han estat alliberats a prop del Fort d'en Moreau, una extensió profunda de coral·ligen que va ser totalment protegida arran de l'ampliació del parc nacional el 2019. Altres quatre exemplars seran alliberats a la Reserva Marina de l'Illa del Toro.

Mitjançant una petita cirurgia abdominal que han practicat el LIMIA i l'IMEDEA, s'han col·locat transmissors als taurons que seran alliberats; aquests aparells emetran informació

sobre la localització dels exemplars durant sis anys. El senyal serà captat per un sistema de receptors instal·lats formant un quadrat de mig quilòmetre a 70 metres de profunditat, on sol viure l'espècie. Aquest sistema és el primer de seguiment d'espècies marines de profunditat i passarà a formar part de la Balearic Tracking Network, gestionada per l'IMEDEA.

A més, els taurons també duen una marca externa que permet que puguin ser identificats en cas de captura. Per això, els impulsors del projecte compten amb el suport de les confraries de pescadors, a les quals s'ha sol·licitat que, en cas de capturar-ne, informin el Servei de Protecció d'Espècies del número de marca, del pes i del lloc on s'han capturat.

Actualment, queden 116 ous incubant a les instal·lacions, on continuaran fins que es descloguin sota la supervisió dels tècnics. Si la metodologia funciona, la intenció és repetir el procés amb altres espècies de taurons i rajades amenaçats a les Balears.

El gatvaire és present a les aigües de les Balears, especialment al Parc Nacional Maritimoterrestre de Cabrera, a Formentera i al canal de Menorca. Tot i que solia ser una espècie abundant, està catalogat en perill d'extinció en el *Llibre vermell dels peixos de les illes Balears*.

DALT. Cria de gatvaire al centre de cria controlada. © CMAiT

BAIX. Ous de gatvaire al centre de cria controlada. © CMAiT

El Projecte d'Actuacions per a la Recuperació d'Espècies Silvestres 2 (ARES 2) conté quinze d'iniciatives de conservació de la fauna i la flora més amenaçada de les Illes Balears, i ha estat contractat per la Conselleria de Medi Ambient i Territori a SEO/BirdLife. S'executa entre el 2021 i el 2024.

Ciberespècies és el butlletí electrònic del Servei de Protecció d'Espècies.

L'època III s'enmarca dins el projecte ARES (Actuacions per a la Recuperación d'Espècies Silvestres) que el Servei de Protecció d'Espècies ha contractat a SEO/BirdLife.

La seva distribució es fa per correu electrònic i també estan disponibles a la plana web del Servei dins aquest enllaç:

<https://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ciberespecies-75778/>

G O I B
CONSELLERIA
AGRICULTURA, PESCA
I MEDI NATURAL

